

- Режим доступу : [http://www.infonomics.nl/FLOSS/report/report Part3_basics_oss_markets_and_business_models.htm](http://www.infonomics.nl/FLOSS/report/report%20Part3_basics_oss_markets_and_business_models.htm).
7. Текст Open Source Definition [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.opensource.org/>
 8. Текст ліцензії GNU General Public License [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.gnu.org/copyleft/gpl.html>

Анотація

Колісник А. С. Специфіка використання ліцензійних угод комп'ютерного програмного забезпечення. — Стаття.

У статті розглядаються особливості захисту комп'ютерного програмного забезпечення різними типами ліцензійних угод, їх роль і місце в регулюванні ринку програмного забезпечення.

Ключові слова: комп'ютерне програмне забезпечення, ліцензійна угода, вихідний код.

Анотация

Колесник А. С. Специфика использования лицензионных соглашений компьютерного программного обеспечения. — Статья.

В статье рассматриваются особенности защиты компьютерного программного обеспечения разными типами лицензионных соглашений, их роль и место в регулировании рынка программного обеспечения.

Ключевые слова: компьютерное программное обеспечение, лицензионное соглашение, исходный код.

Summary

Kolisnyk A. S. Specific of license agreements usage of the computer software. — Article.

The article is devoted to the peculiarities of the computer software protection by different types of licensing agreements, their role and place in the regulation of the software market.

Keywords: computer software, license agreement, source code.

УДК 347.191

Ю. В. Кривенко

ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ПРО РЕЛІГІЙНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК ЮРИДИЧНІ ОСОБИ

Відокремлення церкви від держави не означає того, що закони, де втілено загальнодержавну волю і волю інших політичних суб'єктів, взагалі не регулюють відносини між церковними організаціями і державними органами. Така постанова питання не відповідала б соціальній природі релігійно-церковного комплексу. Релігія є складовою частиною суспільства. Релігійні відносини виступають змістовним елементом неполітичних стосунків громадянського суспільства, тому держава зобов'язана захищати і надійно регулювати такі відносини. Але суспільство складається з релігійних і нерелігійних груп населення, тому держава через законодавство також регулює відносини між цими категоріями громадян.

При цьому на перше місце виступає надання з боку держави можливості сповідати будь-яку релігію за умов, що відправлення певного релігійного культу

не порушує законів, не посягає на права інших громадян і не зашкоджує здоров'ю людей.

Законодавство про релігійні організації в Україні обумовлено певними чинниками та мало в усі часи певну специфіку. Це пов'язано з тим, що впродовж тривалого часу не було визначено належним чином цивільно-правового статусу релігійних організацій.

Правове становище релігійних організацій як юридичних осіб не достатньо досліджено у правовій літературі та визначено в законодавстві. У вітчизняній науці і практиці відсутній єдиний підхід до вирішення питання про правовий статус релігійних організацій та про їх місце в організації суспільства. Законодавство, юридична література не містять визначення поняття релігійних організацій, оскільки фундаментальні дослідження їх правової природи відсутні. Зокрема, у цивільному законодавстві України питання походження формування правового статусу релігійних осіб розглядалися у статтях та монографіях: І. Кучеренко [1], В. Піддубної [2], Г. Сергієнко [3] та ін.

Дещо більше уваги приділялося цій проблематиці в цивілістиці Російської імперії, де традиційно було прийнято дослідження інститутів сучасного права починати зі встановлення чинників та обставин їхнього походження, подібність або відмінність від аналогічних інститутів цивільного права інших країн.

Разом з тим слід зазначити, що до Жовтневої революції такими дослідженнями займалися вчені Н. Суворов — «Курс Церковного права», Л. Дашевич — «Юридична особа, її походження і функції в римському приватному праві», А. Павлов — «Курс Церковного права», П. Соколов — «Церковно-майнове право у греко-римській імперії». Досвід історико-юридичного дослідження: В. Мімотін — «Про нерухоме майно духовенства в Росії», І. Попов — «Короткий курс з Церковного права». Православна Церква у дореволюційній Росії мала статус державної релігійної організації, діяльність і навіть відправлення культу якої визначалося державними законами. Законодавство царської Росії про церкву входило до «Зводу законів Російської імперії», встановлювало провила про права і обов'язки православного духовенства, про майнові права церкви, її адміністративні, судові, фінансові й інші функції, про ведення церквою актів цивільного стану, про цензуру духовну, про запобігання і припинення злочинів проти віри і церкви [4, 107]. Існувала окрема галузь науки, яка мала назву «церковне право» Під ним слід розуміти сукупність релігійних і юридичних норм, які регулюють структуру та діяльність церкви. З відміною дореволюційного законодавства ці юридичні норми втратили силу. Отже, зважаючи на вище викладене, вважаємо, що тема дослідження є актуальною і потребує як наукового аналізу, так і законодавчого вирішення.

Донині недостатньо уваги приділено важливим питанням, пов'язаним з аналізом законодавства, відповідно до якого визначався та визначається на сьогоднішній день цивільно-правовий статус релігійних організацій. В зв'язку з цим виникає необхідність системного підходу в розумінні та цивільно-правовому регулюванні релігійних організацій як юридичних осіб.

Наведеним обумовлена мета даної статті, яка полягає у дослідженні законодавства, яке визначає цивільно-правовий статус релігійних організацій.

Відповідно до постановленої мети було сформовано таке завдання: проаналізувати розвиток законодавства яке визначає цивільно-правовий статус релігійних організацій.

Науково-теоретичною базою є наукові роботи вчених-цивілістів, теоретиків, теологів: С. Н. Братуся, М. Ю. Варяса, А. Колодного, Г. О. Друзенка, В. І. Єленського, Є. О. Харитонова, В. О. Ципіна та ін.

Об'єктом дослідження виступають цивільно-правові відносини, учасником яких є релігійна організація як юридична особа з урахуванням становлення та розвитку.

Предметом дослідження є вивчення та аналіз нормативно-правових актів, які визначали цивільно-правовий статус релігійних організацій починаючи з 1917 р.

Окрему групу джерел, які підлягають детальному вивченню, складають нормативні акти та документи, а також їхні проекти, в яких: визначається цивільно-правовий статус релігійних організацій, їх типи, створення та реєстрація, припинення та заборона, а також контроль за діяльністю релігійних організацій та правове регулювання окремих видів діяльності.

Тимчасовим урядом від 2 серпня 1917 р. була видана постанова «Про свободу совісті», згідно з якою громадяни мали право сповідувати будь-яку релігію, без переслідувань та обмежень, дозволявся вільний перехід до інших релігій без спеціальних дозволів, становище громадянина в суспільстві не залежало від його віросповідання.

Так відповідно до Декрету РНК РРФСР від 23 січня 1918 р. «Про відокремлення церкви від держави і школи від церкви» «ніякі церковні і релігійні товариства не мають права володіти власністю. Правами юридичних осіб вони не наділяються». Цей же Декрет визначав, що все рухоме і нерухоме майно релігійних організацій визначалось народним надбанням. До категорії «народного надбання» були віднесені культові будівлі і предмети богослужбового призначення, які надавалися державою в безоплатне користування релігійним організаціям. У цьому Декреті вперше проголошувалося, що всі релігії повинні бути в рівному становищі і що кожен громадянин має право сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої. Таким чином, у цьому документі вперше принцип свободи совісті одержав сучасну форму — він означав не тільки свободу вибору віросповідання, а й свободу не сповідувати ніякої релігії [5].

Період Гетьманської республіки характеризується проголошенням Православної Церкви «первенствующою» конфесією Української держави.

Гетьманський уряд тримав руку на пульсі релігійного життя. У «Законі про тимчасовий державний устрій України» (29 квітня 1918 р.) другий розділ називався «Про віру». У першому його параграфі закріплювалося пріоритетне становище в суспільстві Православної Церкви, а в другому проголошувалося, що «всі не належні до православної віри громадяни Української держави, а та-

кож всі мешканці на території України користуються... свободним відправленням їх віри і богослужіння по обряду оної».

1 січня 1919 р. РНМ ухвалила Закон «Про Верховну Владу в Українській Автокефальній Православній Миротворчій Церкві». Проголошуючи автокефалію УПЦ, її незалежність від Московської патріархії, автори Закону вказували, що Верховна Церковна влада в Україні має належати Всеукраїнському Собору. Законом передбачалося, що церковна влада УАПЦ разом зі своїм адміністративним апаратом буде утримуватися на кошти з фондів державної скарбниці [6].

22 січня 1919 р. Тимчасовим Робочо-Селянським Урядом України був прийнятий декрет «Про відокремлення церкви від держави і школи від церкви». В основу його був покладений ленінський декрет РНК РРФСР від 23 січня 1918 р.

8 квітня 1929 р. була прийнята постанова «Про релігійні об'єднання», яка формально стосувалася лише Росії, але з певними модифікаціями розповсюджувалася і на союзні республіки та визначала правове становище Церкви в нашій державі упродовж 60 років. В постанові законодавчо було закріплено, що релігійні товариства не мали права займатися будь-якою діяльністю, крім як задоволення потреб віруючих, переважно в рамках молитовного дому, також необхідно витіснити релігійні об'єднання з усіх сфер суспільства, де вони до цього діяли, та заборонити взагалі їм «вихід» в суспільство. Діяльність релігійних організацій була обмежена, а саме:

Релігійні з'їзди і їх виконавчі органи не мають прав юридичної особи і, крім того, не можуть:

- а) створювати які б то не було центральні каси для збору добровільних пожертвувань віруючих;
- б) встановлювати будь-які примусові зібрання;
- в) володіти культовим майном або отримувати його по договору, або набувати таке майно шляхом купівлі або оренди приміщення для молитовних зібрань;
- г) укладати які б то не були договори та угоди» [7].

1 вересня 1929 р. НКВС РРФСР розробив інструкцію № 328 «Про права і обов'язки релігійних об'єднань. Для реєстрації релігійних общин або релігійних груп у виконавчий орган влади вимагалось подати в двох примірниках заяву і списки засновників общини. Органи влади зобов'язані були в місячний термін прийняти рішення про реєстрацію або відмовити в реєстрації релігійної общини. Відмова в реєстрації релігійної общини була можлива в тому випадку, коли форми і методи діяльності релігійної організації суперечили законам РРФСР погрожували суспільному порядку і породжували національну ворожнечу. Після реєстрації релігійне товариство або релігійна група повинні були в 7-денний строк повідомити в органи влади про склад виконавчих і ревізійних органів. Нагляд за діяльністю релігійних товариств був покладений на адміністративні органи, а в селах на сільські ради.

1 вересня 1929 р. НКВС РРФСР прийняв постанову № 329 «Про реєстрацію релігійних об'єднань. Згідно з нею релігійні організації повинні були до 1 травня 1930 р. пройти нову перереєстрацію [8].

Конституція СРСР 1936 р. також декларувала свободу «відправлення релігійних культів» (але не релігійної проповіді). Крім того, в ній вперше проголошувалося рівноправ'я всіх громадян, в тому числі і «служителів культу» [9]. Стаття 124 Конституції 1936 року стосувалася питання свободи совісті та проголошувала: «з метою забезпечення за громадянами свободи совісті Церква в СРСР відокремлена від держави і школа від Церкви, свобода відправлення релігійних культів і свобода антирелігійної пропаганди визнається за всіма громадянами» [10].

В 1943–1945 рр. Радою Народних комісарів СРСР було прийнято біля 20 постанов і розпоряджень, які стосувалися регулювання діяльності релігійних об'єднань. Серед них : «Про порядок відкриття церков» (1943, 1944); «Про відкриття банківських рахунків Московської патріархії, єпархіальних управлінь і церковних приходів в Держбанкові СРСР для зберігання церковних коштів» (1944); «Про звільнення від призову і мобілізації священнослужителів»; «Про відкриття і дію молитвеник будинків» (1943, 1945) ; «Про надання релігійним товариствам враховуючи монастирі, права юридичної особи в частині оренди, будівництва та придбання у власність для церковних потреб будинків, будівель, транспорту, та збіжжя» (1945); «Про порядок оподаткування доходів монастирів і підприємств при єпархіальних управліннях» (1945) [11–13].

В 1975 р. Президія Верховної Ради СРСР своїм Указом внесла зміни в Постанову ВЦК і РНК РРФР (Рус. ВЦК і СНК РСФСР) 1929 р. «Про релігійні об'єднання», що зберігала силу. Ці зміни, головним чином, торкнулися майнових прав Церкви. Указом відмінялося формулювання Постанови 1929 р.: «Релігійні об'єднання й групи віруючих не користуються правом юридичної особи». У той же час у ньому не декларувалося й присвоєння релігійним об'єднанням такого права. Замість цього в указі говорилося про те, що «релігійні об'єднання мають право придбання церковної утварі (тобто всього необхідного для відправи церковної служби), предметів релігійного призначення, транспортних засобів, оренди, будівництва та купівлі будівель для своїх потреб у встановленому законом порядку». Однак інші доповнення, внесені указом, ще більше звужували коло дозволеної законом церковної діяльності: «Релігійні об'єднання мають право робити складчини й збирати добровільні пожертвування тільки з метою вирішення справ, пов'язаних з утриманням молитовного будинку, культового майна, найманням служителів культу й утриманням виконавчих органів. Релігійні ходи, здійснення релігійних обрядів і церемоній під відкритим небом, а також у квартирах і будинках віруючих допускається з особливого щораз дозволу виконавчого комітету районної, міського Ради депутатів трудящих» [14, 128].

Нічого нового в радянське законодавство, що стосувалося статусу релігійних громад, не вносила й прийнята в 1977 р. чергова Конституція СРСР, 52-я стаття якої говорила: «Громадянам СРСР гарантується свобода совісті, тобто право сповідати будь-яку релігію або не сповідати ніякої, відправляти релігійні культу або вести атеїстичну пропаганду. Порушення ворожнечі й ненависті у зв'язку з релігійними віруваннями забороняється. Церква в СРСР відділена

від держави й школа від Церкви» [14, 141]. Нерівноправність громадян СРСР залежно від їхнього відношення до релігії очевидною мірою випливала з цієї статті Конституції, незважаючи на задекларований в інших місцях цього документа принцип рівності всіх громадян СРСР незалежно від національності, раси, статі, відношення до релігії. Громадяни з атеїстичними переконаннями, відповідно до Конституції, могли вільно пропагувати їх, а віруючим надавалося лише право «відправляти релігійні культу».

1 жовтня 1990 р. був прийнятий Закон СРСР «Про свободу совісті і релігійні організації» [14, 320], який затвердив за окремими приходами і церковними установами, в тому числі і Патріархією, право юридичної особи. У Церкві з'явилося право набувати на праві власності нерухомість, захищати свої інтереси в судовому порядку, релігійні організації могли тепер брати участь в суспільному житті і користуватися засобами масової інформації [15].

Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» 23 квітня 1991 р. на відміну від Положення про релігійні організації в УРСР, передбачав права громадян не лише поділяти, але й поширювати релігійні погляди; навчатися релігії у релігійних громадах, школах тощо, у тому числі й за кордоном; претендувати на альтернативну службу; встановлювати й підтримувати зв'язки одновірцями інших країн; здійснювати паломницькі подорожі; одержувати й перевозити релігійну літературу.

Законопроекти, що були розглянуті у Верховній Раді, не розв'язують принципово проблем, які існують у зв'язку з отриманням релігійними організаціями статусу юридичної особи, а саме з логічним порядком набуття статусу. Було підготовлено п'ять законопроектів, але вони в більшості випадків повторюють ті норми, які існують в чинному законодавстві.

Отже, проаналізувавши законодавство, яке визначало цивільно-правовий статус релігійних організацій, слід зробити такі висновки: визначення статусу юридичної особи для релігійних організацій має не лише теоретичне, а й практичне значення, так як лише після отримання статусу юридичної особи релігійна організація стає повноцінним учасником цивільних правовідносин. Але незважаючи на начебто вирішену проблему, слід звернути увагу на особливості створення та реєстрації релігійних організацій, які на сьогоднішній день мають відмінності від створення та реєстрації інших юридичних осіб.

Література

1. Кучеренко І. М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права : монографія / І. М. Кучеренко. — К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004.
2. Піддубна В. Щодо спеціальної правосдатності релігійних організацій // Право України. — 2004. — № 11. — С. 112–115.
3. Сергієнко Г. Питання правового статусу релігійних організацій в Україні // Юридична Україна. — 2004. — № 9.
4. Колодний А. Релігієзнавчий словник / А. Колодний, Б. Лобовик. — К., 1996.
5. Отечественное законодательство 11–20 веков : пособие для семинаров. Ч. 2 (20 в) / под ред. О. И. Чистякова. — М. : Юрист, 2000. — С. 98.
6. Рубльов О. С. Українські визвольні змагання 1917–1921 рр. / О. С. Рубльов, О. П. Реєнт. — К. : Вид. дім «Альтернативи», 1999. — С. 187.

7. Документ был опубликован в качестве приложения к изданию: Гидулянов П. В. Отделение церкви от государства : систематизированный сборник действующего в СССР законодательства. — М., 1989. — С. 42, 43.
8. Катунин Ю. А. Психологические и идеологические аспекты борьбы с религией в Крыму в 1929–1930 годах // Ученые записки Таврического национального университета. — 2002. — Т. 13, № 1. — С. 67.
9. Васильева О. Ю. Русская Православная Церковь в 1927–1943 годах // Вопросы истории. — 1994. — № 4. — С. 54.
10. Кукушкин Ю. С. Очерки истории Советской Конституции / Ю. С. Кукушкин, О. И. Чистяков. — М.: Политиздат, 1987. — С. 97.
11. Одинцов М. И. Государство и религиозные организации в СССР накануне и в годы Великой Отечественной войны 1941–1945 гг. / М. И. Одинцов. — М., 1995. — С. 45.
12. Шкаровский М. Русская Православная Церковь при Сталине и Хрущеве : государственно-церковные отношения в СССР в 1939–1964 годах / М. Шкаровский. — С. 198.
13. Бережний Я. Державно-церковні відносини та свобода совісті у СРСР та УРСР : історичний аспект // Вісник прокуратури. — 2002. — № 5. — С. 30.
14. Русская Православная Церковь в советское время (1917 — 1991). Материалы и документы по истории отношений между государством и Церковью. Кн. 1. — М.: 1995 — С. 128 — 141 — 280 — 285.
15. Закон СССР о свободе совести и религиозных организациях. Раздел первый, ст. 5 // Православный вестник. — 1991. — № 51. — С. 40.

Анотація

Кривенко Ю. В. Законодавство України про релігійні організації як юридичні особи. — Стаття.
У статті проаналізовано ряд нормативних актів, які визначали основні етапи еволюції законодавства відносно надання статусу юридичної особи релігійним організаціям.
Ключові слова: релігійні організації, законодавство про релігійні організації, цивільно-правовий статус релігійної організації, юридичні особи.

Аннотация

Кривенко Ю. В. Законодательство Украины о религиозных организациях как юридических лицах. — Статья.
В статье проанализированы нормативные акты, определяющие основные этапы эволюции законодательства относительно предоставления статуса юридического лица религиозным организациям.
Ключевые слова: религиозные организации, законодательство о религиозных организациях, гражданско-правовой статус религиозной организации, юридические лица.

Summary

Krivenko Y. V. Ukraine's Legislation on Religious Organizations As Legal Entities. — Article.
This article analyzed the normative acts which determine the main stages of the evolution of legislation regarding the provision of legal status to religious organizations.
Keywords: religious organizations, the law on religious organizations, civil and legal status of religious organizations, legal entities.